

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku

A Notion and Forms of International Criminal Justice Assistance with Special Emphasis on Rights of Suspects and the Accused in an Extradition Proceeding

Prof. dr. sc. Tadija Bubalović

Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, redovni profesor

e-mail: tbubalovic@pravri.hr

Sažetak: Jedan od oblika međunarodne saradnje država u borbi protiv kriminaliteta jest i pružanje uzajamne pravne pomoći u krivičnim stvarima. Međunarodna krivičnopravna pomoć podrazumijeva skup različitih radnji i mjera, koje preduzimaju pravosudna i druga državna tijela s ciljem ostvarenja saradnje država u vršenju krivičnog pravosuđa. Ta saradnja odvija se na osnovu međunarodnih i domaćih pravnih propisa. S obzirom na sve veću brojnost tih propisa, danas se sve više govori o „pravu međunarodne krivičnopravne pomoći“, koja postaje sve izgrađenije i prepoznatljivije pravno područje.

Osnovni međunarodni dokumenti o pružanju međunarodne krivičnopravne pomoći su: Evropska konvencija o izručenju sa dopunskim protokolima (1957), Evropska konvencija o uzajamnoj pomoći u krivičnim stvarima sa dodatnim protokolima (1959), Evropska konvencija o međunarodnoj validnosti krivičnih presuda (1970) i Evropska konvencija o prenosu postupaka u krivičnim predmetima (1972). Glavni domaći pravni propis u BiH je Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (ZMPPKS). Uz navedene pravne propise, važna su i osnovna načela međunarodne krivičnopravne saradnje: identitet norme, uzajamnost (reciprocitet), ekstradibilnost, načelo *locus regit actum* i načelo *ne bis in idem*.

Ključne riječi: međunarodna saradnja, međunarodna krivičnopravna pomoć, oblici uzajamne međunarodne pomoći u krivičnim stvarima, prava osumnjičenih odnosno optuženih osoba.

JEL klasifikacija: K14, K33

<http://dx.doi.org/10.14706/DO15212>

Historija članka

Dostavljen: 01.10.2014.

Recenziran: 19.11.2014.

Prihvaćen: 12.01.2014.

Prema ZMPPKS, međunarodna pravna pomoć odvija se u četiri osnovna oblika: a) „mala“ međunarodna krivičnopravna pomoć (u užem smislu), b) izručenje (ekstradicija) osumnjičenih, optuženih i osuđenih osoba, c) ustupanje i preuzimanje krivičnog gonjenja i d) priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka. Najznačajniji i najsloženiji oblik međunarodne krivičnopravne pomoći je izručenje (ekstradicija). Postupak izručenja je detaljno normiran i u domaćem (ZMPPKS) i u međunarodnom pravu (bilateralni i multilateralni ugovori).

Važan aspekt ove saradnje su i prava osumnjičenih odnosno optuženih osoba, prije svega u ekstradicionom postupku, u koja spadaju: pravo na obavijest o tome zbog čega se i na osnovu kojih dokaza traži njihovo izručenje, pravo na branitelja, pravo prisustva radnjama u postupku izručenja, pravo na pravedno i humano postupanje, pravo na žalbu protiv odluka o izručenju, te neka druga prava. Ta prava trebaju biti jamstvo zakonitog, pravičnog i humanog postupanja domaćih i međunarodnih pravosudnih i drugih tijela u svim oblicima pružanja međunarodne krivičnopravne pomoći, posebno onim u kojima se ograničavaju ili privremeno oduzimaju osnovna ljudska prava i slobode.

Bosna i Hercegovina je prihvatila sve relevantne međunarodne konvencije u tom području. Pored toga, navedenim domaćim zakonom je na adekvatan način uredila sva bitna pitanja međunarodne krivičnopravne pomoći u skladu sa međunarodnim standardima.

Abstract: *One of the forms of international cooperation among States in fighting against criminality is to provide for mutual legal assistance in criminal matters. International criminal justice assistance includes a set of different actions and measures undertaken by judicial and other state bodies in order to achieve the cooperation among States to exercise criminal justice system. This cooperation takes place on the basis of international and national legislation. Due to the increasing number of these regulations, the phrase "Law on International Criminal Justice Assistance" could be increasingly used today which is therefore becoming completely formed and recognizable legal field.*

Fundamental international documents on providing for international criminal justice assistance are: the European Convention on Extradition with additional protocols (1957), the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters with additional protocols (1959), the European Convention on the International Validity of Criminal Judgments (1970) and the European Convention on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters (1972). The main domestic legal act in Bosnia and Herzegovina is the Act on International Legal Assistance in Criminal Matters (ZMPPKS). In addition to these already mentioned legal acts, basic principles of international criminal justice cooperation are also very significant: identity of norm, reciprocity, ability of extradition, the principle locus regit actum and the principle ne bis in idem.

According to ZMPPKS, international legal assistance is divided into four fundamental forms: (a) "small" international criminal justice assistance (in the narrow sense), (b) extradition of suspects, the accused and convicted persons, (c) transfer and over the case in criminal proceedings, and (d) the recognition and enforcement of foreign judicial decisions. The most important and the most complex form of international criminal justice assistance is extradition. Extradition procedure is normatively regulated in detail in national (ZMPPKS) as well as in international law (bilateral and multilateral treaties).

Keywords: *international cooperation, international criminal justice assistance, forms of international mutual assistance in criminal matters, the rights of suspects and accused persons.*

*JEL Classification: K14, K33
<http://dx.doi.org/10.14706/DO15212>*

Article History

*Submitted: 01.10.2014.
Resubmitted: 19.11.2014.
Accepted: 12.01.2014.*

An important aspect of this cooperation are the rights of suspects and accused persons, primarily in extradition procedure which include: the right to information about why and on what evidence the extradition is requested, the right to counsel, the right to be present during actions in the process of extradition, the right to fair and humane treatment, the right to appeal against decisions on extradition, and some other rights. These rights should be a guarantee of legal, fair, and humane treatment of domestic and international judicial and other authorities in all aspects of providing international criminal legal assistance, particularly in those that restrict or temporarily deprive someone of basic human rights and freedoms.

Bosnia and Herzegovina has accepted all relevant international conventions in this area. In addition, the mentioned domestic act adequately regulates all important issues of international criminal justice assistance in accordance with international standards.

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku

1. Pojam i značaj međunarodne kaznenopravne pomoći

Jedan od oblika međunarodne suradnje država je i kaznenopravna suradnja u borbi protiv kriminaliteta. Ona se odvija uzajamnim pružanjem međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima.¹ Potreba za provođenjem ovog oblika međunarodne suradnje uvjetovana je sve većom rasprostranjenosti i učestalosti činjenja teških kaznenih djela koja prelaze državne granice. Naime, kriminalitet više nije problem samo jedne države već je danas, u doba globalne komunikacije ljudi i dobara, teško rješiv problem čitave međunarodne zajednice. U rješavanju organiziranog i transnacionalnog (prekograničnog, umreženog) kriminala moraju se uključiti, pored nacionalnih tijela kaznenog progona i suđenja, i pravosudna tijela drugih država s ciljem pronalaženja i uhićenja počinitelja kaznenih djela, osiguranja dokaza za kazneni postupak, poduzimanja određenih procesnih radnji na teritoriju druge države (npr. saslušanje žrtve ili svjedoka) te pomoć prilikom izvršenja izrečenih kaznenopravnih sankcija.

Međunarodna kaznenopravna pomoć podrazumijeva skup različitih radnji i mjera koje poduzimaju pravosudna i druga državna tijela s ciljem ostvarenja suradnje država u vršenju kaznenog pravosuđa.² Međunarodna kaznenopravna suradnja može se odrediti i kao skup pravila kojima se uređuje postupanje tijela kaznenog postupka u poduzimanju radnji na zahtjev tijela druge države.³ Konačni cilj te suradnje je uspješnija borba protiv prije svega organiziranog i prekograničnog kriminaliteta odnosno ostvarivanja prava na kažnjavanje počinitelja tih kaznenih djela.⁴ Suradnja država u navedenom pravcu odvija se u više pravaca, ovisno o tome što se njome želi postići: pomaganje u provođenju kaznenog postupka, ili pomoć pri izvršenju već izrečene kaznene sankcije, ili jedno i drugo. Ta suradnja može se sastojati i u

¹ O pojmu međunarodne kaznenopravne pomoći, detaljnije v. *Bubalović, T. – Pivić, N.*, Krivično procesno pravo – Posebni dio, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, 2014., str. 247 - 250., *Sijerčić-Čolić, H.*, Krivično procesno pravo – knjiga II, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2012., str. 247., *Simović, M. N. - Simović, V. M.*, Krivično procesno pravo II – Posebni dio, 2. izdanje, Istočno Sarajevo, 2011., str. 365-366, *Sladoje, N.*, Međunarodna pravna pomoć u krivičnim stvarima, Pravo i pravda, 1-2/2004, Sarajevo, str. 281-286.

² Usp. *Krapac, D.*, Međunarodna kaznenopravna pomoć – Uvod u teoriju međunarodne kaznenopravne pomoći, Zagreb, 2006., str. 3. i dalje, *Sijerčić-Čolić, H.*, KPP II, 2012., str. 247., *Bubalović, T. – Pivić, N.*, KPP II, 2014., str. 248.

³ Tako, *Pavišić, B. – Bubalović, T.*, Međunarodno kazneno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2013., str. 125.

⁴ Više o tome: *Baucon Lj. et al.*, Međunarodno kazneno pravo, Ljubljana, 1997., str. 138; *Krapac, D.*, op. cit. u bilj. 2, str. 3., *Stojanović, Z.*, Međunarodno kazneno pravo, Beograd, 2008., str. 199-200.

poduzimanju pojedinih procesnih radnji s ciljem pribavljanja dokaza, zbog čega se govori i o „procesno-dokaznom“ karakteru međunarodne kaznenopravne suradnje.⁵ Iz navedenog proizlazi iznimno veliko značenje ustanove međunarodne kaznenopravne suradnje, jer se samo pružanjem međusobne institucionalne i operative (procesne) pomoći može uspješno boriti protiv svih oblika organiziranog i transnacionalnog kriminaliteta.

Suradnja država u kaznenim stvarima može biti *unutarnja* ili *međunarodna*. Unutarnja se odnosi na suradnju tijela kaznenog postupka iste države, a međunarodna (vanjska) na suradnju pravosudnih i drugih državnih tijela između više država. Međunarodna kaznenopravna pomoć može biti *aktivna* i *pasivna*. Aktivnu pravnu pomoć pruža zamoljena država, a pasivna pravna pomoć je na strani države moliteljice. Ona može biti *primarna* i *sekundarna*. Primarna pomoć slijedi prije okončanja kaznenog postupka,⁶ a sekundarna u postupku izvršenja kaznenopravne sankcije.⁷ Međunarodna kaznenopravna suradnja može biti *univerzalna* i *regionalna*, a po svome obimu *dvostrana* i *višestrana*.⁸ Prema subjektu, međunarodna kaznenopravna suradnja podrazumijeva suradnju: tijela kaznenog progona, sudova te tijela izvršenja kaznenih sankcija. U pravnoj teoriji se međunarodna kaznenopravna pomoć prije svega dijeli na onu u *užem* i *širem* smislu. Međunarodna kaznenopravna pomoć u užem obuhvaća radnje i mjere kaznenog postupka koje poduzimaju domaći sudovi na molbu strane države ili strani sudovi na molbu domaće države.⁹ Postupak pružanja međunarodne kaznenopravne pomoći u užem smislu ima za cilj pomaganje u vođenju stranog kaznenog postupka.¹⁰ Kaznenopravna pomoć u užem smislu se nekada označava kao „mala“ kaznenopravna pomoć.¹¹ Kaznenopravna pomoć u širem smislu obuhvaća ostale

⁵ Tako, Škulić, M., Krivično procesno pravo, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 2010., str. 532.

⁶ Tradicionalni oblici primarne međudržavne kaznenopravne saradnje su: „mala“ međunarodna kaznenopravna pomoć, prijenos kaznenog postupka i izručenje radi suđenja.

⁷ Sekundarna međunarodna kaznenopravna suradnja obuhvaća oblike suradnje poslije završenog postupka (*post judicium*): izručenje radi izvršenja kazne ili druge mjere, izvršenje strane kaznene presude i vršenje nadzora nad uvjetno osuđenim i uvjetno otpuštenim osobama.

⁸ Usp. Pavišić, B. – Bubalović, T., Međunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2013., str. 126.

⁹ Zlatarić, B. – Damaška, M., Rječnik kaznenog prava i postupka, Zagreb, 1966., str. 160; Simović, M. N. - Simović, V. M., KPP II, 2011., str. 368-373.

¹⁰ Simović, M. N. - Simović, V. M., KPP II, 2011., str. 368.

¹¹ Sijerčić-Čolić, H., KPP II, 2012., str. 251.

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku vidove suradnje među državama i označava se kao „velika“ kaznenopravna pomoć.¹²

Međunarodna suradnja država u kaznenim stvarima odvija se na osnovu međunarodnih ugovora koji mogu biti bilateralni i multilateralni.¹³ U pravilu, međunarodnim ugovorima uređuju se načelna pitanja, kao što su uvjeti za izručenje osumnjičenih, optuženih ili osuđenih osoba te razlozi (osnove) za izvođenje kaznenoprocenih radnji na teritoriju druge države. Sam način i forma poduzimanja pojedinih radnji u pravilu je uređena domaćim propisima. Pri tome treba naglasiti da i u pitanjima međunarodne kaznenopravne pomoći međunarodno pravo uvijek ima prednost pred unutarnjim pravom, što znači da je primjena unutarnjeg prava supsidijarna. S obzirom na sve veću brojnost međunarodnih pravnih propisa, uz nacionalne pravne izvore, danas se sve više govori o „pravu međunarodne kaznenopravne pomoći“, koje postaje sve izgrađenije i prepoznatljivije pravno područje.¹⁴

Osnovni međunarodni dokumenti o pružanju međunarodne kaznenopravne pomoći su: Europska konvencija o izručenju sa dopunskim protokolima (1957),¹⁵ Europska konvencija o uzajamnoj pomoći u kaznenim stvarima sa dodatnim protokolima (1959), Europska konvencija o međunarodnoj validnosti kaznenih presuda (1970), Europska konvencija o prijenosu postupaka u kaznenim predmetima (1972) te Europska konvencija o transferu osuđenih osoba (1983). Većina nacionalnih zakonodavstava je ratificirala navedene ali i druge konvencije u tom području. Osnovni unutarnji (domaći) pravni propis u BiH je *Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima* (ZMPPKS).¹⁶ Na taj način BiH je

¹² Škulić, M., KPP, 2010., str. 531. O drugim oblicima međunarodne kaznenopravne pomoći, v. Bejatović, S., KPP, 2008., str. 547.

¹³ O tim ugovorima, detaljnije: Sijerčić-Čolić, H., *Evropsko krivično pravo – regionalna pravna pravila o kaznenom postupku*, Pravo i pravda, 1/2008, Sarajevo, str. 20-26.

¹⁴ Više o tome: Satzger, H., *Internationales und Europaisches Strafrecht*, Baden-baden, 2005., str. 26. Pravila o međunarodnoj kaznenopravnoj suradnji u nedavnoj prošlosti bila su najvažnije područje koje je uređivalo međunarodno kazneno pravo. Ta je materija bila uređena nacionalnim pravilima namijenjenih postupanju u stvarima s inozemnim obilježjem. Međunarodna suradnja danas se proširuje i na međunarodne kaznene sudove, posebno na Međunarodni kazneni sud (MKS). Usp. Josipović, I. et al., *Stalni međunarodni kazneni sud*, Zagreb, 2001., Bejatović, S., *Međunarodna krivičnopravna pomoć i Međunarodni krivični sud*, Beograd, 2007.

¹⁵ Europska konvencija o izručenju zajedno s dva Dodatna protokola u BiH je objavljena u „Sl. glasniku BiH“ - Međunarodni ugovori, broj 4/2005.

¹⁶ Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (ZMPPKS) - Sl. Glasnik BiH, 53/09.

u okviru svoga unutarnjeg prava kroz navedeni državni zakon na potpun način uredila sva bitna pitanja međunarodne kaznenopravne pomoći.¹⁷

2. Načela međunarodne kaznenopravne suradnje

Najvažnija načela međunarodne kaznenopravne suradnje su: (a) identitet norme, (b) uzajamnost (reciprocitet), (c) specijalnost, (d) ekstradibilnost, (e) načelo *locus regit actum* i (f) načelo *ne bis in idem*.¹⁸ Ova se načela ne primjenjuju u jednakom obimu i na isti način kod svih oblika međunarodne kaznenopravne saradnje.

Identitet norme podrazumijeva da kazneno djelo mora biti kažnjivo u obje države koje su subjekti suradnje, odnosno da je djelo povodom kojeg se zahtijeva određena međunarodna pomoć, predviđeno kao kazneno djelo i u državi moliteljici i u zamoljenoj državi (*idem delictum*). Ovo načelo ima posebno značenje u onim vidovima kaznenopravne suradnje u kojima se mogu ugroziti ili povrijediti osnovna prava i slobode pojedinca (npr. izručenje, prijenos kaznenog postupka).¹⁹ Reciprocitet (ili uzajamnost) u međunarodnom kaznenom pravu predstavlja jamstvo jedne države drugoj da će u istim ili sličnim slučajevima postupiti jednako prema državljaninu te druge države, što znači da se može očekivati da će država moliteljica izvršiti sličnu zamolnicu domaćih pravosudnih tijela. Specijalnost u području provođenja međunarodne kaznenopravne suradnje podrazumijeva vezanost postupanja za određeno kazneno djelo i određenu osobu. To znači da zamoljena država može postupati samo u odnosu na kazneno djelo za koje ima odobrenje (zahtjev) države moliteljice i samo u odnosu na osobu na koju se odnosi zahtjev. Ekstradibilnost (izručivost) u biti znači da je izručenje moguće samo za određena

¹⁷ Bosna i Hercegovina je, gledano regionalno, već sklopila dvostrane (bilateralne) ugovore sa Republikom Hrvatskom (Sporazum između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima („Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori, 11/2005) i Republikom Srbijom (Ugovor između Bosne i Hercegovine i Republike Srbije o izmjenama i dopunama Ugovora između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore o međusobnom izvršavanju sudskih odluka u kaznenim stvarima od 26. II. 2010.).

¹⁸ O tim načelima detaljnije v. Pavišić, B. – Bubalović, T., Međunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2013., str. 128., Degan, V. Đ – Pavišić, B., Međunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2005; Krapac, D., Međunarodna kaznenopravna pomoć, Zagreb, 2006., str. 37.

¹⁸ O tome: Škulić, M., KPP 2010., str. 533-534.

¹⁹ Više o tome: Pavišić, B. – Bubalović, T., Međunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2013., str. 128.

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku

kaznena djela. Načelo *locus regit actum* omogućava da se međunarodna kaznenopravna suradnja ostvaruje primjenom domaćih pravila. Za validnost radnji pravne pomoći mjerodavno je domaće pravo. Načelo *ne bis in idem* znači zabranu da se nekoj osobi ponovno sudi ili da se ona ponovno kazni za kazneno djelo za koje je već pravomoćno osuđena ili oslobođena u skladu sa zakonom. Ova zabrana osim u nacionalnom pravu, vrijedi i u međunarodnom pravu.²⁰

U teoriji se kao opća načelna pravila pružanja međunarodne kaznenopravne pomoći najčešće navode ona koja se odnose na: (a) uređivanje postupka povodom kojeg se zahtijeva i ostvaruje pravna pomoć, (b) određivanje nadležnih tijela za pružanje te pomoći, (c) formu i sadržaj zamolnica za pravnu pomoć, (d) pretpostavke pružanja međunarodne kaznenopravne pomoći, (e) ostala opća pravila pružanja međunarodne kaznenopravne pomoći (npr. ona o primjeni načela uzajamnosti, zaštiti podataka, jeziku, troškovima postupka i dr.).²¹

3. Oblici međunarodne kaznenopravne pomoći

Najvažniji i najuređeniji oblici međunarodne kaznenopravne pomoći su: „mala“ međunarodna kaznenopravna pomoć (u užem smislu); izručenje (ekstradicija); prijenos kaznenog postupka; priznanje i izvršenje strane kaznene presude; prijenos nadzora nad uvjetno osuđenim i uvjetno otpuštenim osobama.²² U novijim izvorima spominje se i: privremeno oduzimanje imovine stečene kaznenim djelom; prikupljanje i razmjena podataka te regionalni i subregionalni pravosudni sporazumi.²³

4. Zakonsko uređenje međunarodne kaznenopravne pomoći u Bosni i Hercegovini

Međunarodna kaznenopravna pomoć u Bosni i Hercegovini uređena je *Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima* (u daljnjem tekstu:

²⁰ V. čl. 4. Protokola 7 uz EKLJP, čl. 14. MPGPP, i čl. 20. Statuta MKS.

²¹ O tome: Škulić, M., KPP 2010., str. 533-534.

²² Prema: Pavišić, B. – Bubalović, T., Međunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2013., str. 126.

²³ Degan V. Đ. - Pavišić, B., Mađunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2005., str. 281-286., Bassiouni, Ch., Introduction to Interantional criminal Law, Bruxelles, 2002., str. ⁴²⁶. O pojmu i vrstama međunarodne kaznenopravne pomoći v. Simović, M. N. - Simović, V. M., KPP II, 2011., str. 368-404.

ZMPPKS).²⁴ Tim je zakonom uređen način i postupak pružanja međunarodne pravne pomoći u: (a) kaznenim stvarima, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno ili ako međunarodni ugovor ne postoji, (b) prekršajnim postupcima pred sudovima ili upravnim tijelima u pogledu prekršaja za koje su prema propisima u BiH predviđene zatvorske ili novčane kazne i (c) u odnosu na međunarodne sudove i druge međunarodne organizacije čiji je član Bosna i Hercegovina, kad je to određeno međunarodnim ugovorom (čl. 1. ZMPPKS).²⁵

5. Područje primjene i oblici međunarodne kaznenopravne pomoći

Prema čl. 8. ZMPPKS, međunarodna pravna pomoć obuhvaća: (1) opće vidove pravne pomoći i (2) posebne vidove pravne pomoći. Opći vidovi pravne pomoći najčešće se određuju kao „mala“ međunarodna kaznenopravna pomoć. Posebni vidovi pravne pomoći su izručenje (ekstradicija) osumnjičenih, okrivljenih i osuđenih osoba; ustupanje i preuzimanje kaznenog gonjenja te priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka. Iz navedene zakonske odredbe proizlazi da u domaćem pravu postoje četiri osnovna oblika pružanja međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima:

- (1) „mala“ međunarodna kaznenopravna pomoć (u užem smislu),
- (2) izručenje (ekstradicija) osumnjičenih, okrivljenih i osuđenih osoba,
- (3) ustupanje i preuzimanje kaznenog gonjenja i
- (4) priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka.²⁶

Za svaki od navedenih oblika međunarodne kaznenopravne pomoći detaljno su propisana osnovna načela, uvjeti, pretpostavke i način njihova provođenja.

²⁴ Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (ZMPPKS), Sl. Glasnik BiH, 53/09.

²⁵ *Država moliteljica* je država iz koje nadležno pravosudno tijelo podnosi zamolnicu. *Zamoljena država* je država čijem se nadležnom pravosudnom tijelu dostavlja zamolnica. *Domaće pravosudno tijelo* su sudovi i tužiteljstva koji su posebnim zakonom određeni za pružanje međunarodne pravne pomoći, kao i sva tijela koja prema ovom zakonu mogu tražiti međunarodnu pravnu pomoć. *Strana pravosudna tijela* su strani sudovi i druga tijela koji su prema pravu zamoljene države nadležni za postupanje u kaznenim i prekršajnim stvarima.

²⁶ U kaznenom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine ova je materija na nižim nivoima vlasti (FBiH, RS, BD BiH) uređena i drugim zakonskim propisima.

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku

6. Opća načelna pravila o međunarodnoj pravnoj pomoći prema ZMPPKS

Zahtjev za međunarodnu pravnu pomoć podnosi se u formi zamolnice, koja mora biti prevedena i na jezik države moliteljice. Zamolnica mora imati pisanu formu i sadržavati sve bitne podatke kako bi se po njoj moglo postupiti. Zamolnice domaćih pravosudnih tijela za međunarodnu pravnu pomoć, u pravilu, dostavljaju se stranim pravosudnim tijelima posredstvom nadležnih ministarstava. Iznimno, domaće pravosudno tijelo može zamolnicu za međunarodnu pravnu pomoć dostaviti direktno stranom pravosudnom tijelu, kad je takav način komuniciranja predviđen međunarodnim ugovorom. U hitnim slučajevima, kad je to predviđeno međunarodnim ugovorom, zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć mogu se dostavljati i primiti posredstvom Međunarodne organizacije kriminalističke policije (INTERPOL-a). O zamolnici stranog pravosudnog tijela odlučuje nadležno domaće pravosudno tijelo prema domaćim propisima, osim ako zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno (čl. 4 - 6. ZMPPKS).

Zakon je posebno propisao fakultativne i obligatorne osnove za odbijanje zamolnice stranog pravosudnog tijela. Tako, prema čl. 9. ZMPPKS nadležno domaće pravosudno tijelo *može* odbiti zamolnicu (fakultativna osnova) za međunarodnu pravnu pomoć: (a) ako bi udovoljavanje zamolnici bilo u suprotnosti s pravnim poretkom Bosne i Hercegovine ili bi moglo nanijeti štetu njenom suverenitetu ili sigurnosti, (b) ako se zamolnica odnosi na djelo koje se smatra političkim kaznenim djelom ili djelom povezanim s političkim kaznenim djelom i (c) ako se zamolnica odnosi na vojna kaznena djela. Međutim, zamolnica se neće odbiti za kaznena djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, kao i pokušaji izvršenja ovih kaznenih djela, te saučesništvo u izvršenju ovih kaznenih djela. Prema čl. 10. ZMPPKS, nadležno domaće pravosudno tijelo *mora* odbiti zamolnicu (obligatorna osnova) za međunarodnu pravnu pomoć: (a) ako je za isto kazneno djelo okrivljena osoba iz materijalnih razloga oslobođena od krivnje ili je protiv nje obustavljen postupak, ili ako je oslobođena od kazne, ili ako je sankcija izvršena ili se ne može izvršiti prema pravu države u kojoj je donesena presuda, (b) ako se protiv okrivljene osobe u Bosni i Hercegovini vodi kazneni postupak zbog istog kaznenog djela, osim ako bi izvršenje zamolnice moglo dovesti do odluke o puštanju okrivljene osobe na slobodu i (c) ako bi kazneno gonjenje ili izvršenje sankcije prema domaćem zakonodavstvu bilo isključeno zbog zastarjelosti.

Prema načelu uzajamnosti (*reciprociteta*), zamolnici za međunarodnu kaznenopravnu pomoć pravosudnog tijela države s kojom Bosna i Hercegovina nema zaključen ugovor o međunarodnoj pravnoj pomoći, bit će udovoljeno samo ako se na osnovu garancija koje je dala država moliteljica može očekivati da bi ta država izvršila sličnu zamolnicu domaćih pravosudnih tijela (čl. 12. ZMPPKS).

7. Pojedini oblici međunarodne kaznenopravne pomoći prema ZMPPKS

7.1. „Mala“ međunarodna kaznenopravna pomoć

Zakon podvodi „malu“ međunarodnu kaznenopravnu pomoć, koja se još naziva i kaznenopravna pomoć u užem smislu, pod „opće vidove međunarodne pravne pomoći“. „Mala“ međunarodna kaznenopravna pomoć podrazumijeva međunarodnim i unutarnjim pravilima uređen oblik međunarodne suradnje u poduzimanju radnji i mjera povodom kaznenog djela na temelju molbe tijela druge države prije, tokom i nakon kaznenog postupka.²⁷ Ona je najčešći oblik međunarodne suradnje država u borbi protiv kriminaliteta. Najznačajniji međunarodni izvor „male“ međunarodne kaznenopravne pomoći je Europska konvencija o međusobnom pružanju pravne pomoći u kaznenim stvarima (1959)²⁸ i njezina dva dodatna protokola (1978, 2001). U tom području suradnje važnost imaju i Preporuka VE (1987) 1 o europskoj međudržavnoj suradnji u kaznenim stvarima te Preporuka (1999) 6 o poboljšanju praktične primjene europskog sporazuma o slanju zahtjeva za pravnu pomoć. Statut Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Statut stalnog Međunarodnog kaznenog suda (MKS) također sadrže načelna pravila o pružanju ovih oblika međunarodne pomoći. Tako, prema čl. 9. st. 2. Statuta MKSJ, taj sud ima primat u vođenju kaznenih postupaka u odnosu na nacionalne sudove, a prema čl. 18. tog Statuta države članice dužne su pružiti pomoć Tužilaštvu MKSJ u pokretanju i vođenju tih postupaka, posebno u poduzimanju procesnih radnji na njihovom teritoriju. I čl. 29. istog Statuta propisuje da su države dužne surađivati sa MKSJ u istragama i gonjenju osoba optuženih za djela iz njegove nadležnosti i bez odlaganja izvršiti svaki njegov zahtjev koji bi se odnosio na identifikaciju i pronalaženje osoba, pribavljanje dokaza,

²⁷ Usp. Krapac, D., Međunarodna kaznenopravna pomoć, Zagreb, 2006., str. 95. i 96; Bubalović, T. – Pivić, N., KPP II, 2014., str. 256., Pavišić, B. – Bubalović, T., Međunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2013., str. 130; Sijerčić-Čolić, H., KPP II, 2012., str. 251.

²⁸ Eng. *European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters* - ETS 30

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku

lišavanje slobode i pritvaranje, te njihovu predaju tom sudu.²⁹ Prema čl. 86. Statuta MKS (Rimski statut) države su dužne surađivati sa MKS u istragama i gonjenju kaznenih djela iz nadležnosti tog Suda.

Prema čl. 13. ZMPPKS, „mala” međunarodna kaznenopravna pomoć obuhvaća izvršenje pojedinih procesnih radnji, kao što su: dostavljanje poziva osumnjičenom, optuženom, svjedoku, vještaku, osobi lišenoj slobode ili drugom učesniku u kaznenom postupku; dostavljanje akata, pisanih materijala i drugih predmeta koji su u vezi s kaznenim postupkom u državi moliteljici; privremeno oduzimanje predmeta; predaja privremeno oduzetih predmeta državi moliteljici; saslušanje optuženog, svjedoka i vještaka; uviđaj, pretres prostorija i osoba; zapljena i kontroliranje isporuka; nadzor i telefonsko prisluškivanje; razmjena određenih informacija i obavještenja; kao i druge radnje koje se mogu pojaviti u kaznenom postupku koje zahtijevaju međunarodnu pravnu pomoć, a nisu u suprotnosti sa zakonom. To su tzv. *opći vidovi* međunarodne pravne pomoći. Zakon poznaje i poseban oblik pružanja te pomoći. Tako, ako je riječ o kaznenom djelu koje spada u tzv. prekogranični kriminal, nadležno tužiteljstvo u BiH može zaključiti sporazum s nadležnim tijelima strane države o formiranju zajedničkog istražnog tima (*joint investigation teams*) radi vođenja zajedničke kaznene istrage na teritoriji jedne ili više država ugovornica (čl. 24. ZMPPKS BiH).

Za „malu“ međunarodnu kaznenopravnu pomoć ne zahtijeva se uvijek identitet norme, zbog same prirode ovog oblika suradnje država ali i zbog toga što se tim radnjama pomoći u pravilu ne zahvaća u područje osnovnih ljudskih prava. Nasuprot tome, u okviru pružanja ove vrste pomoći važi načelo *locus regit actum*, što znači da procesne radnje poduzete od strane zamoljene države u skladu s njezinim zakonima, imaju formalnopravnu važnost i u državi moliteljici.

7.2. Izručenje (ekstradicija)

Izručenje (ekstradicija)³⁰ je najsloženiji oblik međunarodne kaznenopravne pomoći, koja se sastoji u predaji tražene osobe stranoj državi s ciljem omogućavanja pokretanja i vođenja kaznenog postupka ili izdržavanja kaznene sankcije.³¹ Postupak

²⁹ Usp. *Sijerčić-Čolić, H.*, KPP II, 2012., str. 253.

³⁰ Izručenje treba razlikovati od protjerivanja, deportacije, otmice, lišenja slobode i fizičkog dovođenja neke osobe iz inozemstva.

³¹ O tome: *Bavcon, Lj. et al.*, Međunarodno kazensko pravo, Ljubljana, 1997., str. 151. O pretpostavkama za izručenje v. Odluku Ustavnog suda BiH, AP 244/2005, od 9. II. 2006. i odluku

izručenja³² je detaljno normiran i u domaćem i u međunarodnom pravu (bilateralni i multilateralni ugovori).³³ Izručenje se zasniva na načelu: *aut judicare aut tradere* (ili sudi, ili izruči). Izručenjem se sprječava počinitelj kaznenog djela da izbjegne kazneni postupak ili izvršenje kaznenopravne sankcije.³⁴ Izručenje je moguće nakon provedenog odgovarajućeg zakonskog postupka i donesene zakonite odluke.³⁵

Najvažniji međunarodni dokument o izručenju je Europska konvencija o izručenju (1957)³⁶ i njezini dodatni protokoli (1975, 1978).³⁷ Ta je Konvencija po pravnoj snazi iznad svih dvostranih ugovora o izručenju (čl. 28. ZMPPKS), što znači da ugovorne strane mogu međusobno zaključiti bilateralne ili multilateralne ugovore samo ako nisu u suprotnosti s ovom Konvencijom. Time se isključuje primjena različitih rješenja predviđenih dvostranim ugovorima ili nacionalnim pravima.³⁸ Posebno značenje u ekstradicionom postupku imaju Preporuka (1996) 9 o praktičnoj primjeni Europske konvencije o izručenju i Preporuka (1984) 12 o stranim zatvorenicima.³⁹

U procesnom pravnom smislu, izručenje (ekstradicija) je formalni, zakonom propisani postupak u kojem se na temelju zaključenog pravnog posla između dvije države zahtijeva izručenje određene osobe drugoj državi na osnovu zakona s ciljem

ESLJP, *Ph. B. Franklin vs. UK*. 7729/76 od 17. XII. 1976. O identitetu norme kao bitnoj pretpostavci izručenja, v. odluku Vrhovnog suda RH, II-8 Kr.268/01, od 16. V. 2001. O razlozima isključenja izručenja, v. odluku Vrhovnog suda Srbije, Kž-385/77.

³² O uređenju ekstradicionog postupka u uporednom pravu, v. *Vasiljević, T.*, Sistem krivičnog procesnog prava, Beograd, 1981., str. 739.

³³ Usp. *Sijerčić-Čolić, H.*, KPP II, 2012., str. 262.

³⁴ Pod izručenjem treba razumjeti i predaju predmeta kojima je kazneno djelo počinjeno (*instrumenta sceleris*) i predmeta na kojima je ono počinjeno ili koji su nastali kaznenim djelom (*producta sceleris*). O tome: *Pavišić, B. – Bubalović, T.*, Međunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2013., str. 147.

³⁵ Usp. *Škulić, M.*, KPP 2010., str. 536-544.

³⁶ Eng. *European Convention on Extradition - ETS 024*.

³⁷ Europska konvencija o izručenju od 13. XII. 1957. stupila je na snagu 18. IV. 1960, te dopunski protokoli od 15. X. 1975. i 17. III. 1978. - prvi dopunski protokol je stupio na snagu 20. VIII. 1979, a drugi 5. VI. 1983; ovi su dokumenti u BiH na snazi od 24. VII. 2005.

³⁸ Tako, *Tomašević, G.*, Temeljni instituti međunarodnog kaznenog procesnog prava, Zbornik radova PF Split, 41/2004, 205.

³⁹ O pravnim izvorima Europske unije, detaljnije v. *Meškić, Z. – Samardžić, D.*, Pravo Evropske unije I, Sarajevo, 2012., str. 168-253.

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku

vođenja kaznenog postupka ili izvršenja izrečene kaznene sankcije.⁴⁰ S tim u vezi, izručenje može biti aktivno – na strani države koja traži izručenje (država moliteljica), i pasivno izručenje – na strani države od koje se traži izručenje (zamoljena država).⁴¹ Izručenje kao pravni posao među državama primarno je uređen međunarodnim ugovorima a supsidijarno unutarnjim pravom (primjenom načela reciprociteta).⁴²

Osnovna načela izručenja su: (a) reciprocitet, (b) identitet norme (obostrana kažnjivost), (c) specijalitet i (d) ekstradibilnost.⁴³ Načelo reciprociteta znači da zamoljena država svoju pozitivnu odluku o izručenju uvjetuje s identičnim postupanjem i istom odlukom države moliteljice u sličnom slučaju. Načelo identiteta norme znači da kazneno djelo povodom kojeg se traži izručenje mora biti kažnjivo i u državi moliteljici i u zamoljenoj državi (obostrana kažnjivost). Načelo specijaliteta znači da država moliteljica može kazneno goniti i kazniti izručenu osobu samo za ona kaznena djela izvršena prije podnošenja zahtjeva za izručenje, a ne i za druga kaznena djela. Načelo ekstradibilnosti znači da je izručenje moguće samo u pogledu onih kaznenih djela koja su kao takva bila unaprijed određena međunarodnim ugovorom ili unutarnjim pravom, što znači da ta kaznena djela moraju biti „izručiva“ (ekstradibilna).⁴⁴

U uporednom pravu, postupak izručenja uređuje se kao: (a) isključivo sudski, (b) isključivo administrativni ili (c) mješoviti, sudsko - administrativni postupak.⁴⁵ Ekstradicioni postupak u BiH, uređen Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, mješoviti je sudsko - administrativni postupak.

⁴⁰ Izručenje (ekstradicija) se u teoriji još određuje kao: „poseban međunarodnopravni pravni posao“, „poseban sudski akt“, „akt međunarodne kaznenopravne pomoći“, „akcija predaje učinioaca kaznenog djela; prema: *Simović, M.N. - Simović, V.M.*, KPP II, 2011., str. 383-384.

⁴¹ *Pavišić, B. – Bubalo, T.*, Međunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2013., 148.

⁴² O tome: *Degan, V. Đ. – Pavišić, B.*, Međunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2005., str. 345. O pojmu i vrstama ekstradicije (ugovorna i zakonska), v. *Bejatović, S.*, KPP, 2008., str. 551; *Radulović, D.*, Krivično procesno pravo, Podgorica, 2002., str. 464.

⁴³ Više o tome: *Bavcon, Lj. et al.*, Međunarodno kazensko pravo, Ljubljana, 1997., str. 154-155; *Krapac, D.*, Međunarodna kaznenopravna pomoć, Zagreb, 2006., str. 36., *Konaković, S.*, Pojam i suština ekstradicije, u: *Ljudska prava, 3-4/2006*, Sarajevo, 2006.

⁴⁴ O tome: *Krapac, D.*, Međunarodna kaznenopravna pomoć, Zagreb, 2006, str. 36; *Sijerčić-Čolić, H.*, KPP II, 2012., str. 262.

⁴⁵ Tako, *Vasiljević, T.*, Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Beograd, 1981., str. 437.

Prema čl. 32. ZMPPKS, izručenje osumnjičenih, odnosno optuženih ili osuđenih stranih državljana iz Bosne i Hercegovine u drugu državu vrši se prema odredbama domaćeg zakona ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno.

Postupak predaje osumnjičenih, odnosno optuženih osoba protiv kojih se vodi kazneni postupak pred međunarodnim kaznenim sudovima uređuje se posebnim zakonom. Prema čl. 33. st. 1. ZMPPKS, izručenje stranaca drugoj državi može biti dopušteno radi: (a) kaznenog gonjenja ili (b) izvršenja pravomoćno izrečene kazne zatvora. Izručenje je moguće samo za kaznena djela kažnjiva i prema zakonima Bosne i Hercegovine i prema zakonima države moliteljice (načelo *identiteta norme*), za koja je predviđena kazna zatvora od najmanje jedne godine. Izručenje radi izvršenja pravomoćno izrečene kazne zatvora dopušteno je ako trajanje izrečene kazne ili njezin preostali dio koji se treba izvršiti iznosi najmanje četiri mjeseca. Članak 34. ZMPPKS propisuje stroge uvjete za izručenje tražene osobe drugoj državi, posebno navodi smetnje za to izručenje koje mogu biti vezane uz: državljanstvo počinitelja, vrstu kaznenog djela,⁴⁶ vrstu postupka i vrstu odnosno prirodu sankcije.

Postupak izručenja osumnjičenih, optuženih ili osuđenih stranaca pokreće se po zamolbi strane države (države moliteljice) koju podnosi diplomatskim putem ili direktno Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine, ako je to predviđeno međunarodnim ugovorom. Uz molbu za izručenje podnose se potrebni dokumenti predviđeni međunarodnim ugovorom (čl. 35. ZMPPKS). Primljenu zamolbu za izručenje i dostavljenu dokumentaciju Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine odmah prosljeđuje Tužiteljstvu Bosne i Hercegovine. Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine ispituje je li molba podnesena u skladu sa zakonom, pa ako utvrdi da je uz molbu dostavljena potrebna dokumentacija, prosljeđuje je bez odgađanja Sudu Bosne i Hercegovine na rješavanje. Sud Bosne i Hercegovine, rješavajući po molbi strane države za izručenje, ispituje i odlučuje da li su ispunjene zakonske pretpostavke za izručenje. Ako nadležno vijeće tog Suda nađe da nisu ispunjene zakonske pretpostavke za izručenje, donijet će rješenje kojim se *odbija* molba za izručenje. Ovo se rješenje potom dostavlja vijeću Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine, koje može, po saslušanju tužitelja Tužiteljstva Bosne i Hercegovine, to rješenje: *potvrditi*, *ukinuti* ili *preinačiti*. Pravomoćno rješenje kojim se odbija

⁴⁶ Kaznena djela koja podliježu izručenju određuju se ili: (a) enumeracijom (nabrajanjem pojedinih kaznena djela) ili (b) generalnom klauzulom (određivanjem općih kriterija za koja je kaznena djela moguće izručenje).

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku

izručenje dostavlja se stranoj državi posredstvom Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine. Ako vijeće Suda Bosne i Hercegovine nađe da su ispunjene zakonske pretpostavke za izručenje stranca, utvrdit će to *rješenjem*. Protiv tog rješenja ima se pravo žalbe vijeću Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri dana od dana prijema rješenja. Ako vijeće Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine povodom žalbe na rješenje nađe da je žalba neosnovana i da su ispunjene zakonske pretpostavke za izručenje stranca ili ako protiv prvostupanjskog rješenja vijeća ne bude podnesena žalba, predmet se dostavlja ministru pravde Bosne i Hercegovine koji odlučuje o izručenju. Konačno rješenje o izručenju donosi ministar pravde Bosne i Hercegovine (čl. 47. ZMPPKS). Ako je vijeće Suda Bosne i Hercegovine pravomoćnim rješenjem utvrdilo da su ispunjene pretpostavke za izručenje stranca, ministar pravde Bosne i Hercegovine, nakon uvida u cjelokupni ekstradicioni spis, donosi rješenje kojim se *dopušta* ili *ne dopušta* izručenje stranca. Protiv tog rješenja ne može se izjaviti žalba. Ministar pravde Bosne i Hercegovine može *odbiti* izručenje ako su u pitanju kaznena djela za koja je domaćim zakonom predviđena kazna zatvora do tri godine ili ako je strani sud izrekao kaznu zatvora do jedne godine. U slučaju da ministar pravde Bosne i Hercegovine odbije izručenje osobe za koje je Sud Bosne i Hercegovine pravomoćnim rješenjem utvrdio da su ispunjene pretpostavke za izručenje, Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine može pokrenuti upravni spor (čl. 46. st. 4. ZMPPKS). Rješenje ministra pravde Bosne i Hercegovine kojim je dopušteno izručenje stranca dostavlja se državi moliteljici, Uredu za saradnju s INTERPOLOM i Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine.⁴⁷

Prema odredbi čl. 57. ZMPPKS, ako se protiv osobe koja se nalazi u drugoj državi vodi u Bosni i Hercegovini kazneni postupak ili ako je osobi koja se nalazi u stranoj državi domaći sud izrekao kaznu zatvora, ministar pravde Bosne i Hercegovine, na obrazloženi prijedlog tijela koje vodi postupak, može podnijeti molbu za izručenje te osobe. Ako osoba čije se izručenje traži, bude izručena u Bosnu i Hercegovinu, moći će se kazneno goniti, odnosno prema njoj će se moći izvršiti kazna samo za kazneno djelo za koje je izručenje dopušteno, osim ako se osoba odrekla tog prava, a država koja ju je izručila nije postavila takav uvjet.

Prava osumnjičenih, optuženih i osuđenih osoba u ekstradicionom postupku. Svaka država, kao najviši suveren u društvu, ima pravo kažnjavanja (*ius puniendi*) onih građana, domaćih ili stranih, koji krše općeprihvaćene društvene norme

⁴⁷ Zakon poznaje i *pojednostavljeno izručenje* (čl. 52. ZMPPKS) te tzv. *ponovno izručenje* (čl. 53. ZMPPKS).

ponašanja. To pravo uključuje propisivanje kaznenih djela i kaznenopravnih sankcija za te delikte, vođenje kaznenog postupka te izricanje osude i kazne krivim počiniteljima tih kaznenih djela. Poseban oblik kaznenog postupanja je i postupak pružanja međunarodne kaznenopravne pomoći, uređene domaćim i međunarodnim propisima. Važan aspekt toga postupka su i prava osumnjičene, optužene ili osuđene osobe u tom postupku. Iako su ta prava primjenjiva u svim oblicima postupanja, ona najviše dolaze do izražaja u ekstradicionom postupku, kao najsloženijem i najosjetljivijem postupku. U ta prava prije svih spadaju: (a) pravo na pravodobnu i potpunu obavijest o tome zbog čega se i na osnovu kojih optužbi traži njezino izručenje, (b) pravo na pouku o njihovim pravima, (c) pravo na davanje iskaza o kaznenom djelu povodom kojega se traži uzručenje, (d) pravo na izabranog branitelja, ali i branitelja po službenoj dužnosti, (e) pravo na procesnu zaštitu osoba u postupku pružanja međunarodne pravne pomoći, (f) pravo prisustva radnjama koje prethode izručenju, (g) pravo na zadržavanje u pritvoru najkraće moguće vrijeme, (h) pravo na davanje suglasnosti za pojednostavljeno izručenje, (i) pravo na pravedno i humano postupanje u tom postupku, (j) pravo na žalbu protiv odluka o izručenju, te neka druga prava.⁴⁸

7.3. Ustupanje i preuzimanje kaznenog progona

Ustupanje i preuzimanje kaznenog progona je samostalan oblik međunarodne kaznenopravne suradnje u kojem jedna država, za kazneno djelo počinjeno na njezinom teritoriju, prenosi kazneni postupak pod određenim zakonskim uvjetima na drugu državu.⁴⁹ Naime, u slučajevima kada stranac učini kazneno djelo na teritoriju druge države, najčešće je racionalno i opravdano da se kazneni postupak protiv njega vodi u državi njegova prebivališta. Taj oblik suradnje naziva se prijenos kaznenog postupka (*transfer of criminal proceedings*).⁵⁰ Bitna načela ovog oblika suradnje su identitet norme, uzajamnost (*reciprocitet*) i pravilo *ne bis in idem*. Najvažniji međunarodni dokument o ustupanju i preuzimanju kaznenog gonjenja je Europska konvencija o prenošenju postupaka u kaznenim stvarima

⁴⁸ Više o tome: *Simović, M. - Blagojević, M.*, Međunarodno kazneno pravo, Banja Luka, 2007., *Kaseze, A.*, Međunarodno kazneno pravo, Beograd, 2005.

⁴⁹ *Degan, V. Đ. – Pavišić, B.*, Međunarodno kazneno pravo, Rijeka, 2005., str. 313.

⁵⁰ *Bassiouni, M. Ch.*, Introduction to Interantional criminal Law, Bruxelles, 2002., str. 171.

⁵¹ Europska konvencija o prenošenju postupaka u kaznenim stvarima od 15. V. 1972. Više o tome: *Bavcon, Lj. et al.*, Međunarodno kazensko pravo, Ljubljana, 1997., str. 148.

⁵² O tim razlikama detaljnije: *Sijerčić-Čolić, H.*, KPP II, 2012., str. 259; *Bavcon, Lj. et al.*, Međunarodno kazensko pravo, Ljubljana, 1997., str. 141.

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku (1972), koja predviđa ustupanje kaznenog gonjenja drugoj državi ako postoji mogućnost kažnjavanja u obje države.⁵¹

Treba razlikovati: (a) ustupanje kaznenog progona stranoj državi i (b) preuzimanje kaznenog progona od strane države.⁵²

a) Ustupanje kaznenog progona stranoj državi

Prema zakonu, ustupanje kaznenog progona stranoj državi moguće je pod sljedećim uvjetima: da je stranac počinio kazneno djelo na teritoriju BiH, da se strana država ne protivi ustupanju kaznenog progona i suđenja, stranac se u tom slučaju ne smije izložiti nepravедnom postupku, nehumanom i ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, mora se raditi o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora do deset godina ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno ili ako ne postoji uzajamnost s tom državom, oštećeni mora dobiti jamstvo za ostvarivanje svog imovinskopravnog zahtjeva (čl. 83. ZMPPKS). Odluku o ustupanju kaznenog progona prije podizanja optužnice donosi tužitelj, nakon podizanja optužnice do zakazivanja glavne rasprave sudac za prethodno saslušanje na prijedlog tužitelja, a na raspravi sudac pojedinac, odnosno raspravno vijeće.

b) Preuzimanje kaznenog progona po zamolnici strane države

Zakon je posebno uredio preuzimanje kaznenog progona državljanina BiH ili osobe koja ima prebivalište u BiH za kazneno djelo počinjeno u inozemstvu.⁵³ Tako, po zamolnici pravosudnih tijela strane države nadležno pravosudno tijelo u Bosni i Hercegovini može preuzeti kazneni progon u slučajevima predviđenim zakonom i međunarodnim ugovorom. Zamolnica strane države za preuzimanje kaznenog progona mora sadržavati sve elemente predviđene međunarodnim ugovorom. Po prijemu zamolnice države moliteljice za preuzimanje kaznenog progona, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine prosljeđuje je: (a) Tužiteljstvu Bosne i Hercegovine - za djela iz nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine, (b) nadležnom tužiteljstvu u entitetu, putem entitetskog ministarstva pravde - za djela iz nadležnosti sudova u entitetima ili (c) nadležnom tužiteljstvu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, putem Pravosudne komisije Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine - za

⁵³ Umjesto ispunjenja npr. obaveze izručenja, može poduzeti suđenje osobi protiv koje je traženo izručenje. Usp. Krapac, D., *Međunarodna kaznenopravna pomoć*, Zagreb, ^{2006.} 148., Škulić, M., KPP 2011., 164.

djela iz nadležnosti suda u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine. O zamolnici strane države za preuzimanje kaznenog progona odlučuje nadležni tužilac. O odluci kojom je odlučeno po molbi za preuzimanje kaznenog progona obavještava se strana država, s tim što je nadležni tužitelj dužan dati obrazloženje zbog čega nije preuzeto kazneni progon. Po završetku postupka u Bosni i Hercegovini, tijelo koje je preuzelo kazneni postupak dužno je putem Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine obavijestiti državu moliteljicu o ishodu postupka, a na njezin zahtjev dostaviti joj i pravomoćnu sudsku odluku.

7.4. Priznanje i izvršenje strane kaznene presude

Izvršenje strane kaznene presude je oblik *sekundarne* međunarodne kaznenopravne pomoći koji obuhvaća mjere kojima država izvršenja, u sporazumu s državom izricanja presude, prema svojim propisima preuzima izvršenje kazne ili druge izrečene sankcije. Riječ je o obliku međunarodne suradnje u postupku finalizacije pravomoćno izrečenih kazni, prije svega kazne zatvora.⁵⁴ Najvažniji međunarodni dokumenti o ovom obliku međunarodne suradnje su Europska konvencija o međunarodnoj važnosti kaznenih presuda (1970),⁵⁵ i Europska konvencija o transferu osuđenih osoba (1983).⁵⁶

Domaći sud postupit će po zamolbi države moliteljice (države koja je izrekla kaznu) za izvršenje sudske presude u kaznenim stvarima samo ako je to predviđeno međunarodnim ugovorom i izvršiti pravomoćnu presudu u odnosu na kaznu ili sankciju koju je izrekao strani sud.

To će učiniti na način da prethodno presudom izrekne sankciju prema kaznenom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine (čl. 62. ZMPPKS). Strana sudska kaznena presuda može se izvršiti prema državljaninu Bosne i Hercegovine i prema osobi koja na teritoriju Bosne i Hercegovine ima prebivalište. Iz navedene zakonske odredbe proizlazi da će domaći sud izvršiti stranu sudsku kaznenu presudu pod sljedeća tri bitna uvjeta: ako je to predviđeno međunarodnim ugovorom; da povodom strane pravomoćne presude o izrečenoj sankciji domaći sud presudom

⁵⁴ Više o tome: *Grubač, M.*, Dejstvo strane krivične presude u domaćem krivičnom pravu, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 1/1966, 59-80.

⁵⁵ Eng. *European Convention on the International Validity of Criminal Judgments* – ETS 071. O ovoj Konvenciji detaljnije v. *Pavišić, B.*, Kazneno pravo Vijeća Evrope, Zagreb, 2006., 483- 488.

⁵⁶ Europska konvencija o transferu osuđenih osoba od 21. III. 1983. stupila na pravnu snagu 1. VII. 1985.

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku

izrekne sankciju prema kaznenom zakonodavstvu BiH, te da je riječ o državljaninu BiH ili osobi koja na teritoriju BiH ima prebivalište.

Stvarna i mjesna nadležnost suda u Bosni i Hercegovini za vođenje postupka po zamolbi za priznanje i izvršenje strane sudske kaznene presude određuje se na isti način kao i za vođenje tog postupka u Bosni i Hercegovini.

U okviru ovog oblika međunarodne suradnje treba razlikovati: (a) postupak priznanja strane kaznene presude i (b) postupak izvršenja izrečene kazne ili druge sankcije.⁵⁷ Preuzimanje i priznanje strane presude uključuje proces prilagođavanja presude prema pravu države koja preuzima njezino izvršenje.⁵⁸ Izvršenje strane kaznene presude obuhvaća mjere kojima država izvršenja preuzima izvršenje kazne ili druge mjere izrečene presudom države izricanja. Riječ je o posebno uređenom obliku suradnje koji se sastoji u prijenosu procesa izvršenja kazne oduzimanja slobode iz države u kojoj je kazna izrečena u državu u kojoj osuđena osoba može ili treba biti premještena radi izdržavanja kazne.

O molbi za priznanje i izvršenje strane sudske presude odlučuje sud u vijeću od trojice sudaca. Odluka se donosi na sjednici vijeća o kojoj se obavještavaju tužitelj, osuđeni i branitelj. Protiv donesene presude žalbu mogu izjaviti tužitelj, osuđeni i njegov branitelj, u roku od 30 dana od dana prijema presude. O toj žalbi odlučuje sudsko vijeće koje je nadležno za odlučivanje po žalbi protiv presuda prema domaćem pravu.

Pravomoćna presuda kojom se priznaje strana sudska presuda u kaznenim stvarima dostavlja se putem Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine državi izricanja kazne, osuđenoj osobi, njegovom branitelju i tužitelju. Priznata strana sudska kaznena presuda izvršit će se na isti način kao da ju je izrekao domaći sud. Ako je preuzeto izvršenje strane sudske kaznene presude, privremeno prestaje pravo na izvršenje te presude u državi izricanja kazne, a daljnje izvršenje provodi se po zakonima u Bosni i Hercegovini.

⁵⁷ Tako, *Simović, M.N. - Simović, V.M.*, KPP II, 2011., str. 373. Moguć je slučaj i prenošenja tekućeg izvršenja kazne ili druge kaznenopravne mjere, pod posebnim uvjetima. O tome: *Krapac, D.*, *Međunarodna kaznenopravna pomoć*, Zagreb, 2006., str. 131.

⁵⁸ *Pavišić, B. – Bubalović, T.*, *Međunarodno kazneno pravo*, Rijeka, 2013., 137.

Prema čl. 73. ZMPPKS, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine će, na molbu domaćeg tijela nadležnog za izvršenje kaznene sankcije, zatražiti da strana država prizna i izvrši sudsku kaznenu presudu domaćeg suda: (a) ako Bosna i Hercegovina ne može osigurati izvršenje sudske kaznene presude domaćeg suda i (b) ako se usljed prijenosa izvršenja opravdano može očekivati bolja socijalna rehabilitacija osuđenika.

Uz molbu stranoj državi za izvršenje kaznene presude domaćeg suda mora biti dostavljena dokumentacija predviđena međunarodnim ugovorom. Kada strana država preuzme izvršenje kaznene presude domaćeg suda, nadležno pravosudno tijelo u Bosni i Hercegovini privremeno će obustaviti izvršenje danom započinjanja izvršenja u državi izdržavanja kazne.⁵⁹

⁵⁹ O ovom obliku međunarodne suradnje, detaljnije v. *Grubač, M.*, Dejstvo strane krivične presude u domaćem pravu, Zbornik radova PF u Novom Sadu, 1966., str. 163-176.

Pojam i oblici međunarodne krivičnopravne pomoći s posebnim osvrtom na prava osumnjičenih odnosno optuženih u ekstradicionom postupku

8. Zaključak

Međunarodna kaznenopravna suradnja u borbi protiv kriminaliteta odvija se uzajamnim pružanjem pravne pomoći jedne države drugoj državi u kaznenim stvarima. Međunarodna kaznenopravna pomoć obuhvaća različite radnje i mjere s ciljem pronalaženja i uhićenja počinitelja kaznenih djela, osiguranja dokaza za kazneni postupak, poduzimanja određenih procesnih radnji na teritoriju druge države te pomoć prilikom izvršenja izrečenih kaznenopravnih sankcija.

Riječ je, zapravo, o skupu pravila kojima se uređuje ta suradnja. Ta pravila sadržana su dijelom u domaćim, a dijelom u međunarodnim aktima. Osnovni domaći pravni akt u tom području u BiH je Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (ZMPPKS). Prema tom zakonu, postoje četiri osnovna oblika pružanja međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima: „mala“ međunarodna kaznenopravna pomoć; izručenje (ekstradicija) osumnjičenih, optuženih i osuđenih osoba; ustupanje i preuzimanje kaznenog progona; te priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka. Za svaki od navedenih oblika kaznenopravne pomoći detaljno su propisana osnovna načela, uvjeti, pretpostavke i način njihova provođenja.

Važno je istaći da su ovim zakonom osumnjičenim, optuženim i osuđenim osobama u svim oblicima postupanja, posebno u ekstradicionom postupku, zajamčena sva zakonska prava, ali i osnovna ljudska prava, a posebno: pravo na pravodobnu i potpunu obavijest o tome zbog čega se i na osnovu kojih optužbi traži njihovo izručenje, pravo na pouku o njihovim pravima, pravo na izabranog branitelja, ali i branitelja po službenoj dužnosti, pravo na zaštitu osoba u postupku pružanja međunarodne pravne pomoći, pravo prisustva radnjama koje prethode izručenju, pravo na zadržavanje u pritvoru najkraće moguće vrijeme, pravo na pravedno i humano postupanje u tom postupku te pravo na žalbu protiv odluka o izručenju.

Na osnovu navedenog može se zaključiti da je postupak međunarodne kaznenopravne pomoći u Bosni i Hercegovini cjelovito i dobro uređen i da je u najvećoj mjeri usklađen sa međunarodnim dokumentima i dobrom praksom drugih evropskih država.